Сивокозова Т. В., аспирант
НАНУ, Киев

ИСТОЧНИКИ ИССЛЕДОВАНИЯ ВОСТОЧНОПОЛЕССКОГО ГОВОРА XVII–XVIII В.

В статье проанализированы основные рукописные источники изучения языковых особенностей украинской литературно-письменной практики и черт восточнополесского говора XVII–XVIII ст.

***Ключевые слова**: староукраинский язык, восточнополесский говор, стили языка.*

THE FEATURES OF THE LOCAL DIALECT OF EASTERN POLISSIA IN XVII–XVIII CENT.

The author analyzes the main written records, which represent the peculiarities of the ancient Ukrainian literary standard language and the features of the local dialect of Eastern Polissia in XVII–XVIII centuries.

***Key words:** the ancient Ukrainian language, the local dialect of eastern Polissia, the style of language.*

УДК 81–115’44’37:811.16’282
Нечитайло І. М., докт. філол. наук, доц.
Київський національний лінгвістичний університет, Київ

СЕМАНТИКА ПРАМОВНИХ РЕФЛЕКСІВ У КОГНІТИВНИХ МОДЕЛЯХ

У статті вдосконалено стратегію систематизації та зіставлення праслов’янських девербативів; принципово по-новому поєднано семантико-словотвірний і локалізаційний підходи в побудові семантико-словотвірних моделей розвитку дієслівних праоснов на осі праслов’янська мова — давні слов’янські мови; одержано нові відомості про участь діалектної лексики у процесах концептуалізації навколишньої дійсності.

***Ключові слова**: праслов’янський діалектизм, праслов’янська мова, давні слов’янські мови, девербативи, семантичні трансформації, семантичні моделі.*

Дослідження, відображені в статті, здійснювалися в руслі сучасних славістичних розвідок з відтворення лексичного складу та діалектної стратифікації праслов’янської мови, основні принципи якого ще в минулому столітті було окреслено Ф. П. Філіним, О. М. Трубачовим, продовжено Т. І. Вєндіною, Ж. Ж. Варбот, О. С. Мельничуком, Р. В. Болдирєвим, Т. О. Черниш та ін. Своєрідність та складність етимологічної моделі лексичного складу полягає в тому, що вона є результатом наукової абстракції не лише від синхронічних відношень між мовними одницями, зазвичай притаманних іншим системним утворенням у мовознавстві, але й значною мірою від діахронічних і територіальних видозмін тотожних у минулому одиниць. За переконанням О. С. Мельничука, в цій

© *І. М. Нечитайло, 2014*

моделі системні відношення між словами всередині окремих семантичних груп, як і між цілими тематичними групами в межах усього словникового складу, посідають значне місце [4, с. 57–67]. Семантична єдність праслов'янських дієслів, які розвивали нові значення, зумовлюється найвірогідніше спільністю асоційованих конкретних і абстрактних елементів значення, які відігравали вирішальну роль у процесі семантичного розвитку. Як показав матеріал етимологічних та історичних словників слов'янських мов, основним результатом зміни семантичної структури дієслівних основ у бік створення імен була реалізація їхніх когнітивних і оцінних функцій, пов'язаних зі специфікою взаємодії засвоюваних суспільством абстрактних і конкретних понять, специфікою емотивного і духовного світу людини.

Метою нашого дослідження обрано знаходження семантико-словотвірних схем, що відбивають характерні процеси девербації в структурі праслов'янських основ. В **об'єкті** аналізу перебувають праслов'янські діалектизми — елементи прамови, що в незмінному стані зберегли свої фонетичні, граматичні та семантичні харатеристики у складі старослов'янської, давньоруської та інших мов на теренах давньої Славії. **Предметом** праці виступатимуть семантичні трансформації в структурі цих прамовних рефлексів, які супроводжували утворення віддієслівних імен.

Система праслов'янських дієслів конкретної дії, що продукувала у праслов'янській мові девербативи діалектного характеру, являє собою сукупність семантичних груп, які поєднані елементом значення «дія» та розрізняються компонентами значень «характер дії», «місце дії», «спосіб дії» і под. Таких груп нараховується чотири: 1) «вплив» (підгрупи «ушкодження», «деформація», «передавання, «присвоєння»), 2) «переміщення» (підгрупи «самостійне переміщення» і «несамостійне переміщення»), 3) «стан», 4) «звучання». Дослідження напрямків семантичної еволюції праслов'янських дієслівних основ має здійснюватися за цими семантичними групами шляхом встановлення моделей семантичних змін у їхній структурі. Концептуальний аналіз праслов'янських імен, похідних від дієслів, дозволяє зрозуміти, до яких найбільш загальних змістів, пов'язаних з онтологією світу, зводяться їхні словотвірні значення. Принциповим моментом аналізу дієслівної семантики є послідовність компонентів, що її складають. Враховуючи, що когнітивна модель, яка роз'яснює семантику дієслова, будується як аналог певного виду діяльності — біологічного, фізіологічного, фізичного та іншого порядку — з повною реконструкцією основних компонентів цієї діяльності, цими компонентами його структури є: 1) ядерний елемент — сама діяльність (вид дії), 2) той, хто здійснює дію або є джерелом цієї дії (суб'єкт дії), 3) її інструмент (засіб дії), 4) предмет, на який вона спрямована (об'єкт дії), і, нарешті, 5) мета дії. Ця модель відбиває також темпоральну локалізацію (час дії) та просторові параметри (місце дії). Дескрипція, оцінка та квантифікація дії є, за О.С. Кубряковою, більш віддаленими від семантичного ядра дієслова елементами [3, с. 87–88].

При побудові моделей семантичної деривації ми виявляємо правила семантичних зсувів, закономірності перебудови структури дієслівних основ, у даному випадку — праслов'янських, що започаткували розвиток цих основ у напрямку формування імен. Під моделями маються на думці певні схеми, що у спрощеному вигляді передають процеси значеннєвих перетворень у структурі вихідних дієслівних основ спільнослов'янської прамови. Моделювання вказаних явищ має кілька етапів: 1) виокремлення праслов'янських дієслів із максимально схожим набором семантичних компонентів, тобто встановлення

семантичних груп дієслів; 2) виявлення елементів значення, що брали участь у семантичних трансформаціях на шляху дериваційних процесів «дієслово → ім'я"; 3) створення семантичного "ланцюжка", який передає послідовність актуалізації вказаних сем.

Наприклад, відомо, що дієслово праслов. *kovati зумовило утворення іменників із суфіксом *-z (ь)пь* на позначення об'єкта дії праслов. *kъznь та *kuznь, пов'язаних відношеннями послідовності з праслов. *kyznь. Його відбиток зустрічаємо у старослов. êû**з**íü, жін. р. «підступність, підступи, обман» (Охрід, Прилеп (Македонія) — Богемія). Цей варіант належить північно-східним болгарським, південно-західним македонським та новгородьким пам'яткам старослов'янської мови. Розвиток значення мотивуючого дієслова праслов. *kovati відбувся за моделлю "бити" → "ударами молота надавати форму (металу)" → "створювати що-небудь" → "чинити підступи". Саме на базі останнього сформувалося значення праслов. *kyznь "підступи" [19 XIII, с. 285; 1 (III), с. 126; 26 (XVI), с. 96].

«У вивченні значення слова,— писав О. М. Трубачов,— слід покінчити з переконанням про його локальну ізольованість, оскільки значення, як і саме слово в цілому, є відбитком широких формальних, історичних і територіальних зв'язків. Широке географічне вивчення слів, що спирається на дані історії, здатне вірно вирішити проблему стратиграфії, тобто послідовних нашарувань слів і форм, реконструюючи часом з великим ступенем вірогідності ареали поширення давніх, давно вимерлих мов» [18, с. 17].

Є безсумнівним, що, залучаючи дані середньовічної слов'янської діалектної мікросистеми в їхньому територіальному розподілі, можна тією чи іншою мірою відтворити історію окремих мовних явищ і динаміку їхнього внутрішньомовного та міжмовного поширення. Ось чому інформацію про лексеми слов'янських мов, що зникли з історичних обріїв Європи раннього і пізнього Середньовіччя, зокрема, моравської мови і мови полабів, дані пам'яток старослов'янської мови X–XI ст., давньомакедонської слов'янської мови XIII–XIV ст., дані сербських пам'яток XIV–XVI ст., а також матеріали старих білоруської, російської та української мов ми вважаємо суттєвими для нашої розвідки.

Аналіз діалектної лексики південнослов'янських мов варто розпочати зі старослов'янської як мови найдавніших слов'янських письмових пам'яток, що з'явилися у X і частково XI ст., а також церковнослов'янської, якою вона безпосередньо продовжується. Проте, за спостереженням А. Ф. Журавльова, старослов'янська мова відрізняється меншою індивідуалізованістю, тобто значною частиною загальнослов'янської лексики і, навпаки, меншою частиною лексики індивідуальної та вузькорегіональної [2, с. 134–139].

Отже, найдавніші пам'ятки слов'янської писемності певною мірою можуть свідчити на користь висновків про діалектне членування прамови, адже вони увібрали в себе місцеві особливості, діалектні явища, характерні для тих місцевостей, де вони перекладалися або переписувалися. Шляхом зіставного вивчення відповідної лексики старослов'янських та церковнослов'янських текстів можна встановити їхні місцеві особливості.

При утворенні, скажімо, девербативної праслов'янської лексики, яка була збережена старослов'янською та церковнослов'янською мовами, як відомо, перебудова структури дієслівних основ здійснювалася на користь елементів значення «суб'єкт» (модель «дія» → "суб'єкт дії"). Твірним підґрунтям для утворення імені діяча з формантом *-ěja*

виступає дієслово стану праслов. *lęgti із окремим значенням “висиджувати пташенят”. Відповідники праслов. *lęžaja бачимо у пам’ятках старослов’янської мови, що традиційно пов’язуються з охрідською (Зогр., Ассем., Мар.) та руською (Остр. єв.) редакціями: старослов. ё#æà” “квочка”, середньоболг. *льжа* «тс.» з заміною *ę* на *ь* та стягненням виходу основи з очевидним віддієслівним значенням «квочка, що висиджує (пташенят)» [13, с. 318; 19 (XV), с. 66; 26 (17), с. 168].

Особливим чином складався розвиток семантичної структури дієслова праслов. *naръtati “найняти (робітників)”: зворотним іменним похідним від нього стало ім’я з об’єктним значенням праслов. *naръta, *naръtъ (модель “дія” → "об’єкт дії"). Сліди існування цих праслов’янських лексем бачимо у старослов. íàïúòú, церковнослов. *напъта* «найманець, найманий робітник» [18, с. 18].

Значення суб’єкта дії є також притаманним похідному від дієслова праслов. *čuviti (каузатива з суфіксом -*itva/-itvo* від праслов. *čuti) — праслов. *čuvitva/*čuvitvo. Це значення успадковане відповідним йому руськ.-церковнослов. (новгород.) ÷uâèòâà “орган почуття”, ÷uâèòâî “тс.” (Іо. екз. Бог. 194; Панд. Ант. XI ст. л. 257; Гр. Наз. XI ст. 293 (Іер. IX. 21); Кирил. Іерус. огл. XII ст. 260, 270) [19 (IV), с. 137; 12 (III), с. 1544].

Сепаратні ізоглоси реліктової лексики в старослов’янській мові перетинають південнослов’янський та східнослов’янський мовні простори. Найбільш певно виражено схожість утворень у болгарських діалектах південнослов’янського ареалу та у новгородських пам’ятках — східнослов’янського. Їм притаманна однорідність засобів утворення, адже тут виявлено переважно суб’єктні назви від дієслів ушкодження, стану та положення у просторі. Давні пам’ятки церковнослов’янської писемності з девербативами моделей “присвоєння → суб’єкт дії", "переміщення → суб’єкт дії", "стан → суб’єкт дії" стосуються передусім руської редакції (москов.) Значення девербативів у різних регіонах функціонування старослов’янської та церковнослов’янської мов можна охарактеризувати як такі, що збігаються за всіма компонентами і не піддалися модифікаціям.

Ці закономірності свідчать про те, що семантико-словотвірна та лексико-семантична система старослов’янської та русько-церковнослов’янської мов мала свої особливості згідно з пам’ятками, що традиційно пов’язуються з Охрідською та Московською школами.

Зміна напрямку болгарсько-македонських ізоглос здійснюється у напрямку хорватських та словенських діалектів. Наприклад, назва об’єкта дії праслов. *biгъ є віддієслівним похідним від ітератива праслов. *birati із збереженою у похідному імені вокалізму цієї форми. Похідність від дієслова з ітеративною семантикою зумовила позначення періодичної, регулярної дії — збирання, див., наприклад, старослов. (давньоболг.) бирь “подать”, болг. діал., стар. *бир,* чол. р. «подать, податок», макед. стар. *бир,* чол. р. «подать на користь священика або монастиря», хорв. bîr, чол. і жін. р. “збір на користь священика, монастиря або пана з кожного шлюбу” (славон.), серб. *бир* (Нові Сад, з XIII ст.), словен. bîr, чол. р. “податок, подать, підношення, дар”, а також “збір на користь священика” [8 (I), с. 35; 7 (I), с. 561–562; 24 (I), с. 320–321; 22 (I), с. 27; 19 (II), с. 98–99].

Випадок із прикметником праслов. *brьnьnъ, що сформований, як і праслов. *brьna, *brьno, *brьnьje, на основі дієслова праслов. *brьněti (суфікс -*ьn*, від основи

*brьn-; модель “дія” → "ознака за дією"), знайшов відображення як у давніх, так і у сучасних мовах південної та східної підгруп. Це передусім старослов. брьньнъ, — úʾí, прикм. "з бруду, з глини (створений)" (Супр. 506, 23), руськ.-церковнисл. бьрньныи, берньныи, берныи "глиняний", "брудний", "тлінний" (Палея Толковая, 1406 р., Коломна), хорв. рідк. brnan, brna, прикм. “брудний, огидний” (Ліка, Країна — Боснія, Трогір — Далмація), словен. brnemn, прикм. “глиняний, земляний”. Щодо болг. *брежнен* існує думка про книжкове запозичення даного прикметника з російської мови [19 (III), с. 70, 71; 13, с. 102; 26 (4), с. 146; 24 (I), с. 663; 22 (I), с. 64; 20 (I), с. 47; 12 (I), с. 212; 10 (I), с. 351–352].

Ускладнену модель утворення назви діяча демонструє праслов. *morь, що становить парадигматичний варіант до праслов. *mora, пов’язане з основою дієслова впливу праслов. *moriti. Згідно з [1 (III), с. 511], у майже всіх слов’янських мовах рефлекси слова *mora мають значення “нічний привід; страхіття” і пов’язані також із праслов. *mara “мара, привид”. Лише лексеми чеськ. můra та словацьк. mora, mura ускладнені похідним значенням “нічний метелик”, яке втілює стародавні уявлення про перетворення людської душі на нічного метелика. Це давнє значення було успадковане відповідником праслов. *morь — словацьким застарілим mory, môr, mury, múr, жін. р. “вид нічних метеликів” (нижньотренчанськ.) [19 (XIX), с. 251; 25 (II), с. 188; 23, с. 175].

Серед етимологів одержало підтримку розуміння діалектизму давньоруських пам’яток як слова, характерного лише для пам’яток певного регіону (який історично представляв одне ціле в державному, адміністративному, мовному та культурному відношеннях), слова, місцевий, діалектний характер якого в минулому матиме підтвердження в значенні, території поширення та ін. відповідного слова або його близьких словотвірних паралелей у сучасних народних говорах [5, с. 109]. Місцеві слова давньоруської мови, що належать також праслов’янським діалектам, демонструють ряд семантичних особливостей. Ті з них, що походять від дієслів, виявляють значення суб’єкта та об’єкта, успадковані від праслов’янських дієслівних основ.

У матеріалах давньоруської мови девербативні слова специфічно місцевого характеру на позначення діяча базуються на дієслові переміщення з проблематичною етимологією. Від праслов. *le<zti “лізти, повзти” походить праслов. *loza та співвідносна з нею форма праслов. *lozь, що зустрілася нам лише в давньоруській мові XIII ст. як *лозь* «верболіз» (новг., псков., 1211 р.) [11 (8), с. 276; 16 (II), с. 44]. Напрямок семантичної трансформації, яка здійснилася в процесі розвитку праслов’янського дієслова *le<zti, тут можна передати схемою “дія” → “суб’єкт дії”.

Як відомо, значну частину віддієслівних праслов’янських діалектизмів, присутніх у давньоруській мові, становлять дієслова різних видів впливу (деформації, ушкодження, переміщення об’єкта, поверхневої дії та ін.). Переважна більшість із них трансформувалася у праслов’янські імена, в яких актуалізувалася та чи інша сема (“дія” → "суб’єкт дії", "знаряддя дії", "об’єкт дії", "місце дії", "ознака за дією").

Ім’ям дії, похідним з суфіксом *-ežь* від дієслова праслов. *gъbnoьti, вважається праслов. *gъbežь. Приклад суміщення у значенні праслов’янського діалектизму об’єктного, суб’єктного та процесуального значень демонструють його рефлекси у давньоруськ., руськ.-церковнослов. *гъбежь* «згин, суглоб, сполука» (Палея, 1494 р.; Изб. XIII ст.; Сильв. и Ант. 103, москов.), *гбежь,* чол. р. «поворот, уклін» (XV–XVI ст.), “суглоб” (1512 р.),

“складка” (XIII ст.). Тут слід також відмітити як свідчення тривалого співіснування або контактів суфіксальну паралель латиськ. gubezis “купа, сінник”, паралельну gubât “складати у купи, копи (сіно, скошений хліб” [19 (VII), с. 188; 6, с. 957; 12 (I), с. 611; 15 (4), с. 13].

Не менш важливим залишається розподіл девербативів за лексико-семантичними групами. Як було показано вище, у давніх слов’янських мовах праслов’нські рефлекси позначали рослини, побутові об’єкти, економічні поняття, міфологічні істоти, процеси та ознаку за дією. Девербативним утворенням також є притаманною семантика назв занять. Наприклад, завдяки суфіксації основи дієслова праслов. *lěčiti (із суфіксом *-ьсь*) у праслов’янській мові сформувався іменник *lěčьсь на позначення діяча (“дія” → "суб’єкт дії"). Значення у східнослов’янських рефлексах цього девербатива мають однорідний характер: давньоруськ. *лѣчьць* «лікар» (Изб. 1076 р.; Устав Ярослава по рукоп. XIV ст.; Зб. Чудова Монастиря, XIV ст.; Києво-Печерський патерик, 1406 р.) [16 (II), с. 81; 9 (IV), с. 464], укр. заст. *лічéць*, *лічця* «лікар» [19 (XIV), с. 178; 14 (IV), с. 533].

Серед давніх діалектизмів на позначення суб’єкта дії спостережено старослов’янсько-давньословенську ізолексу девербативного імені. Від дієслова мовлення праслов. *bajati пішли імена діяча праслов. *badlьji (*balьji, *ba (d)lьji). Його рефлекси — старослов. áàëèè, чол. р., „лікар” (Зогр., Асс. Савв., Остр., Клоц.), давньословенськ. bali “лікар”, “цілитель” і, метафоричне, “спаситель (про Христа)”. Цілком імовірно, що йому відповідає власне ім’я старочеськ. (празьк.) Balej, чол. р., а також середньолат. façbula «розповіді». Їхнє походження уподібнюється давньоруськ. *бьралии,* російськ. *браѣлья, пряѣлья, шваѣлья,* а також праслов. *preÜdlьji, *pradlьji, старочеськ. prâeâdliæ, præâadliæ, pradliæ, sâvadliæ, чол. р., жін. р., латин. balneum [19 (I), с. 150; 13, с. 71; 26 (III), с. 69; 21 (I), с. 24].

Або. наприклад, бувши дериватом від основи дієслова праслов. *čьграti з суфіксом *-ьсь*, праслов. *čьгрьсь проекувалося у давньоруськ., руськ.-церковносл. *чьрпьць, черпьць* «виночерпій, виночерпач» (москов.) [12 (III), с. 1567; 19 (IV), с. 159].

Серед першочергових завдань з’ясування генези і розвитку слов’янських мов, реконструкції праслов’янського лексичного фонду на перший план виступає дослідження таких шарів праслов’янської лексики, що дали б можливість скласти досить детальну картину розташування праслов’янських діалектів і визначити, таким чином, параметри їхньої внутрішньої і зовнішньої взаємодії у просторі і часі. Таким запитам відповідають рефлекси прамовних станів — праслов’янські діалектизми. Дослідження семантичних зрушень в архаїчній лексиці периферійних зон terra Slavia відкривають нові перспективи в опрацюванні поставлених проблем, сприяють формуванню нової концепції становлення праслов’янської мови та її діалектного членування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. — К.: Наук. думка, 1982–2012. — Т. 1–6.
2. Журавлев А. Ф. Лексикостатистическое моделирование системы славянского языкового родства / Анатолий Федорович Журавлев. — М.: Индрик, 1994. — 254 с.
3. Кубрякова Е. С. Глаголы действия через их когнитивные характеристики / Елена Самойловна Кубрякова // Логический анализ языка. Модели

действия / Ин-т языкознания РАН / отв. ред. Н.Д. Арутюнова, Н.К. Рябцева. — М.: Наука, 1992. — С. 84–90.
4. Мельничук А.С. Об одном из важных видов этимологических исследований / Александр Саввич Мельничук // Этимология. 1967. — М.: Наука, 1969. — С. 57–67.
5. Мжельская О.С. Территориально ограниченная лексика в древнерусских памятниках (диалектизмы и регионализмы) / Ольга Сергеевна Мжельская // Русская региональная лексика XI–XVII вв. / ред. Г.А. Богатова. — М.: Наука, 1987. — С. 107–121.
6. Полесский этнолингвистический сборник: Материалы и исследования / под ред. Н.И. Толстого. — М.: Наука, 1983. — 286 с.
7. Речник српскохрватског књижевног и народног језика. — Београд: Српска Академија наука: Ин-т за српскохрватски језик, 1959–1978. — Књ.1–5.
8. Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања / ред. Б. Конески; сост. Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматоски. — Скопје: Ин-т за македонски јазик, 1961–1969. — Т. I–III.
9. Словарь говоров Соликамского района Пермской обл. / Сост. О.П. Беляева; под ред. Е.А. Галушковой. — Пермь: Звезда, 1973. — 706 с.
10. Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.): в 10 т. / АН СССР. Ин-т рус. яз.; гл. ред. Р.И. Аванесов, В.Б. Крысько. — М.: Русский язык, 1988–1991. — Т. I–IV; — М.: Азбуковник, 2009. — Т. VI.
11. Словарь русского языка XI–XVII вв. / ред. Г.А. Богатова, В.Б. Крысько. — М.: Наука, 1975–2008. — Вып. 1–28.
12. Словарь современного русского литературного языка: В 20 т. / АН СССР. Ин-т рус. яз.; гл. ред. К.С. Горбачевич. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Рус. яз., 1991.
13. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н.В. Гуйванюк. — Чернівці: Рута, 2005. — 688 с.
14. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства / за ред. І.К. Білодіда. — К.: Наук. думка, 1970–1980.
15. Среднеобский словарь / под ред. В.В. Палагиной: в 2-х ч. — Томск: Изд-во Томского ун-та, 1983.
16. Срезневский И.И. Материалы для словаря древнерусского языка / Измаил Иванович Срезневский. — СПб., 1893–1912. — Т. 1–3.
17. Трубачев О.Н. Лингвистическая география и этимологические исследования / Олег Николаевич Трубачев // Вопр. языкознания. — 1959. — № 1. — С. 16–33.
18. Трубачев О.Н. Опыт Этимологического словаря славянских языков: к 30-летию с начала публикации (1974–2003) / Олег Николаевич Трубачев // XIII Междунар. съезд славистов (Словения), 2003 г. — М.: ИРЯ РАН. — 47 с.
19. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / под. ред. О.Н. Трубачева, А.Ф. Журавлева. — Вып. 1–37. — М.: Наука, ИРЯ РАН, 1974–2011.
20. Bezlaj F. Etimoloski slovar slovenskega jezika / France Bezlaj. — Ljubljana: Slov. Akad. Znanosti in Umetnosti. Inštitut za slovenski jezik, 1976–2005.

21. Gebauer J. Slovnik staročeský / Jan Gebauer. — Praha: Nakladem české grafické společnosti „Unije“, 1903–1913. — D. 1–2.
22. Pleteršnik M. Slovensko-nemški slovar / Maks Pleteršnik: izdan na troške rajnega knezoškofa Antona Alojzija Wolfa. — Ljubljana: Knezoškobijstvo, 1894–1895. — 1–2. del.
23. Ripka I. Vecný slovník dolnotrenčianskych nárečí / Ivor Ripka. — V. I. — Bratislava: Veda, vydavatelstvo Slovenskej Akadémie vied, 1981. — 336 s.
24. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika / Obraduje Đ. Daničič, J. Jedvaj i dr. — D. 1–23. — Zagreb: Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
25. Slovnik slovenských nárečí. Ukažkovy zväzok / ved. red. I. Ripka. — Bratislava: Veda. — T. 2. — 1980. — 1065 s.
26. Slovník jazyka staroslověnského / red. J. Kurz a Z. Hauptová. — T. I–IV. — Praha: Academia, 1966–1997.

Нечитайло И. Н., докт. филол. наук, доц.
Киевский национальный лингвистический университет, Киев

СЕМАНТИКА ПРАЯЗЫКОВЫХ РЕФЛЕКСОВ В КОГНИТИВНЫХ МОДЕЛЯХ

В статье усовершенствована стратегия систематизации и сопоставления праславянских девербативов; принципиально по-новому объединены семантико-словообразовательный и локализационный подходы в построении семантико-словообразовательных моделей развития глагольных праоснов на оси праславянский язык — древние славянские языки; получены новые сведения об участии диалектной лексики в процессах концептуализации окружающей действительности.

Ключевые слова: *праславянский диалектизм, праславянский язык, древние славянские языки, девербативы, семантические трансформации, семантические модели.*

Nechytailo I. M., assistant professor
Kyiv national linguistic university, Kyiv

SEMANTICS OF PROTO-LINGUAL REFLECTIONS IN COGNITIVE MODELS

The article is devoted to the improved strategy of systematization and mapping of the Proto-Slavic verbal words; a fundamentally new way of combining semantic, derivational and localization approaches in the building of semantic development models for verbal proto-stems on the axis: Proto-Slavic language — ancient Slavic languages; new data of the participation of the dialectal vocabulary in the process of conceptualization of reality.

Key-words*: Proto-Slavic dialectism, Proto-Slavic language, ancient Slavic languages, verbal names, semantic transformations, semantic models.*